

Інформаційний онлайн-дайджест:

«Актуальні проблеми розвитку обдарованої учнівської молоді в сучасному інформаційно-освітньому просторі» – 30 балів.

* * *

Орієнтовна схема аналізу науково-методичного контенту

1. Подати бібліографічний опис джерела аналізу.
2. Указати скорочений бібліографічний опис конкретної статті (для збірників наукових праць).
3. Наповнити матеріалом із покликанням на сторінку рубрику **«ЦИТАТИ Й АФОРИЗМИ ПРО ОБДАРОВАНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ»**.
4. Навести визначення ключових понять навчальної дисципліни у розділі **«ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ ГЛОСАРІЙ»**, указавши сторінку цитування:

Орієнтовний перелік ключових понять		
- Обдарованість – це... (с. __).	- Обдаровані учні / учениці – це... (с. __).	- Філологічно обдаровані учні / учениці – це... (с. __).
- Обдарування – це... (с. __).	- Інтелектуальна обдарованість – це... (с. __).	- Творча особистість – це... (с. __).
- Здібності – це... (с. __).	- Академічна обдарованість – це... (с. __).	- Творча обдарованість – це... (с. __).
- Завдатки – це... (с. __).	- Художня обдарованість – це... (с. __).	- Креативний потенціал особистості – це... (с. __).
- Талант – це... (с. __).	- Креативний, або творчий, тип обдарованості – це... (с. __).	- Діагностика обдарованості – це... (с. __).
- Геніальність – це... (с. __).	- Лідерська, або соціальна, обдарованість – це... (с. __).	- Кількісні методи діагностики обдарованості – це... (с. __).
- Особистісний потенціал – це... (с. __).	- Психомоторна, або спортивна, обдарованість – це... (с. __).	- Якісні методи діагностики обдарованості – це... (с. __).

Розділ «МЕТОДИЧНА РОБІТНЯ»¹:

5. Навести **класифікації ключових понять** навчальної дисципліни «Форми й методи роботи з філологічно обдарованими учнями / ученицями в ЗЗСО» або **сучасних напрямів розвитку обдарованості** здобувачів освіти.

6. Систематизувати інформацію щодо **форм і засобів роботи** з обдарованими здобувачами освіти (під час уроку, або в ході позакласних заходів (у т. ч. гурткова робота), або в процесі участі заходів, ініційованих МОНУ та закладами позашкілля – олімпіади, квести, турніри, конкурси, Мала академія наук України тощо).

7. Узагальнити інформацію щодо **підходів, технологій, методів і прийомів роботи** з обдарованими здобувачами освіти (традиційні, або інноваційні, або інтерактивні).

8. Сконцентрувати увагу на методах виявлення обдарованих учнів / учениць.

* * *

8. Висновки.

¹ **УВАГА!** Оскільки «дайджест» — це інформаційний продукт або добірка найцікавіших матеріалів, статей чи новин, зібраних із різних джерел та поданих у стислому вигляді, кожен інформаційний блок, скопійований із статті або фрагмента монографії чи посібника, має містити вказівку на конкретну сторінку цитування.

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Філологічний факультет
Кафедра сучасної української мови

Актуальні проблеми розвитку обдарованої учнівської молоді в сучасному інформаційно-освітньому просторі

Аналітичні матеріали до інформаційного онлайн-даджесту

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконав/-ла:

Здобувач/-ка другого рівня вищої освіти,
101 гр.

ОПП «Українська мова та література»
спеціальності 014 Середня освіта

Сумарюк Марія Костянтинівна

Перевірила:

доктор філологічних наук,
професор Кульбабська О. В.

Джерело:

Обдарованість: методи діагностики та специфіка моніторингу : матеріали Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару (Київ, 30–31 травня 2022 р.). Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2022. 572 с.

Скорочений бібліографічний опис конкретної статті:

Барановська О. В. Сучасні підходи до розвитку обдарованої особистості в педагогічній науці та практиці. С. 22–34.

ЦИТАТИ Й АФОРИЗМИ ПРО ОБДАРОВАНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Обдарована особистість в розвиненому суспільстві є найціннішим скарбом і потужним важелем технологічного розвитку суспільства; це – джерело духовного й матеріального надбання людства. (с. 23)

* * *

ОСВІТНЬО-НАУКОВИЙ ГЛОСАРІЙ

Інтелектуальна обдарованість – це не стільки здатність навчатися, скільки вміння думати, аналізувати, зіставляти факти, тобто виконувати складну інтелектуальну роботу. (с. 24).

Інтелектуально обдаровані особистості – це ті, хто виділяються яскравими, очевидними, іноді видатними досягненнями в тому чи тому виді діяльності (*актуальна обдарованість*) або мають внутрішні, потенційні передумови і психологічні можливості для таких досягнень (*потенційна обдарованість*). (с. 24)

Інтелектуальна обдарованість – це стан індивідуальних психологічних ресурсів (насамперед розумових), що забезпечує можливість творчої інтелектуальної діяльності учнів. (с. 33)

Рефлексія – це істотний елемент будь-якого освітнього процесу. Учні повинні пізнати себе, оцінити свої здібності, можливості, інтереси та стиль пізнання для того, щоб «знайти себе», визначити подальші пріоритети та перспективи. (с. 33)

* * *

МЕТОДИЧНА РОБІТНЯ

АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОБДАРОВАНОСТІ

1) як психофізична властивість особистості, якщо беруть до уваги показники функціонування окремих структур центральної нервової системи (Е. А. Голубєва, А. Н. Лебедєв, В. Д. Небиліцин, В. М. Русалов, Б. М. Теплов та ін.);

2) як психогенетична якість, яка забезпечує вплив генетичних властивостей організму на здібності, а також взаємодію генетичних та середовищних (А. Басе, С. Ф. Ломов, Т. М. Марюгіна, Г. Ньюмен, К. Пірсон, Р. Пломін, І. В. Равіч-Щербо, В. М. Русалов, Ч. Спірмен та ін.). Обдарованість у цьому разі розглядають в річищі природничо-наукового підходу щодо біологічного дозрівання та психічного розвитку особистості;

3) як високий рівень розвитку інтелекту чи розумових здібностей, які кількісно вимірюють за допомогою тестів інтелекту (Г. Айзенк, Р. Амтхауер, А. Біне, Д. Векслер, Дж. Гілфорд, Р. Кеттел, Р. Мейлі, Дж. Равен, Т. Сімон, Л. Термен, У. А. Штерн та ін.). (с. 24)

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОСТІ

(за: **Барановська О. В.** Індивідуалізація навчання: здобутки, труднощі, перспективи. *Innovative technologies in science and education. Abstracts of IX International Scientific and Practical Conference.* Jerusalem, Israel 2021. Р.159–164.)

- взаємодія науки та освіти, шкільного та позашкільного навчання, наступність та взаємодія між усіма ланками;
- постійний моніторинг сучасних світових досліджень в сфері проблеми обдарованості;
- створення індивідуальних освітніх траєкторій учнів і учениць;
- проведення науково-дослідної роботи учнів і учениць;
- розробка необхідної бази відповідних навчальних програм, методичних посібників та підручників;
- розширення дистанційного навчання (синхронного та/або асинхронного);
- удосконалення електронних платформ та інших ресурсів, бібліотек;
- проведення учнівських конференцій, захисту науково-дослідницьких робіт, конкурсів на кращий есей, декламування поезій тощо;
- залучення обдарованих учнів і учениць до участі в міжнародних проєктах, програмах, форумах;
- створення платформ, випуск посібників або проведення вебінарів для батьків із питань діагностики та виховання обдарованих дітей;
- розробка централізованих програм пошуку обдарованих дітей. (с. 27)

ТЕХНОЛОГІЇ, ЩО РЕАЛІЗУЮТЬ ІДЕЮ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Найбільш ефективними є **сучасні технології**, що реалізують ідею індивідуалізації навчання та дають простір для творчого самовираження та самореалізації учнів:

- проблемно-пошукові,
- методика навчання в «малих групах»;
- технологія проєктного навчання;
- ігрові.

1. Технологія проблемного навчання. Ця технологія є базовою, оскільки дослідницька діяльність учня / учениці може бути найбільш ефективно реалізована у процесі виконання завдань проблемно-пошукового характеру. Як засвідчує досвід, вирішення проблем проблемного змісту забезпечує високий рівень пізнавальної активності школярів. Реалізуючи технологію проблемного навчання, вчитель найчастіше використовує *проблемні питання*.

Алгоритм вирішення проблемного завдання включає чотири етапи:
1) усвідомлення проблеми, виявлення протиріччя, закладеного у питанні, визначення розриву в ланцюжку причинно-наслідкових зв'язків;

2) формування гіпотези та пошук шляхів доказу припущення;

3) доказ гіпотези, в ході якої учні переформулюють питання чи завдання;

4) загальний висновок, в якому досліджувані причинно-наслідкові зв'язки поглиблюються та виявляються нові боки пізнавального об'єкта або явища.

Отже, сукупність цілеспрямовано сконструйованих завдань, що створюють проблемні ситуації, покликані забезпечити головну функцію проблемного навчання – розвиток вміння мислити на рівні взаємозв'язків та взаємозалежностей. Це дозволяє школярам набути певний досвід творчої діяльності, необхідний у процесі учнівських досліджень. **(с. 31)**

2. Методика навчання в малих групах. Цю методику найбільш ефективно застосовують на:

- семінарських заняттях;

- у творчих об'єднаннях закладів позашкільної освіти дітей.

Суть навчання у «малих групах» у тому, що учнів / учениць об'єднують у 3–4 підгрупи. Доцільно, щоб у кожному з них увійшли 5–7 осіб, оскільки в такій кількості навчальна взаємодія найбільш ефективна. Кожна мікрогрупа готує відповідь на одне з обговорюваних на уроці або засіданні гуртка питань, що може обирати як за власним бажанням, так і за жеребом. Під час обговорення питань учасники / учасниці кожної групи виступають, опонують, рецензують та роблять доповнення й висновки.

За правильну відповідь школярі / школярки отримують індивідуальні оцінки, а «малі групи» – певну кількість балів. Ігрова ситуація дозволяє створити на уроці або занятті необхідний емоційний настрій та спонукати школярів до більш напруженої та різноманітної роботи. **(с. 32)**

3. Технологія проєктного навчання. В основі системи проєктного навчання лежить творче засвоєння школярами знань у процесі самостійної пошукової діяльності, тобто проєктування. Продукт проєктування – це

навчальний проєкт, наприклад, текст виступу, реферат, доповідь тощо. Важливо, що проєктне навчання за своєю сутністю є особистісним, орієнтованим, а отже, дозволяє школярам вчитися на власному досвіді та досвіді інших. Це стимулює пізнавальні інтереси учнів / учениць, дає їм змогу отримати задоволення від результатів своєї праці, усвідомити ситуацію успіху у навчанні. (с. 33)

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Основною *формою* організації навчального процесу у школі є **урок**.

Зокрема проведення *нестандартних форм уроків* також підвищує інтерес та мотивацію дітей до вивчення предметів:

- урок-КВК,
- урок-інтелектуальне шоу,
- урок-подорож,
- урок-гра тощо (с. 30)

Форми та методи роботи з учнями / ученицями в позаурочний час мають величезні можливості виявлення та розвитку обдарованості дітей. Це:

- факультативи, або спецкурси, основу яких формують теми, які не розглядаються на уроках, але доступні та цікаві для школярів; така форма навчання вимагає активної роботи з додатковою літературою, самостійного осмислення проблем, уміння працювати з усним викладом вчителя як джерелом інформації тощо;

- гуртки або творчі лабораторії;
- участь в олімпіадах та інтелектуальних конкурсах;
- позакласна дослідницька та проєктна робота учнів / учениць. (с. 30–31)

Для вибору ефективних методів роботи з обдарованими дітьми враховують основні фактори та механізми, що визначають розвиток обдарованості, а також особливості розвитку пізнавальної сфери та психосоціального розвитку, використання елементів диференційованого навчання, спрямованих на творчий пошук, високу пізнавальну активність, самостійну діяльність, а також навчальну мотивацію обдарованих учнів / учениць. (с. 30–31)

Для підвищення результативності доцільно використовувати такі *форми та методи роботи*:

- групову роботу,
- самостійну діяльність учня / учениці,
- дослідницьку та проєктну роботу,
- дискусії,
- творчі завдання,
- семінари та практикуми.

Утім, щодо навчання обдарованих учнів, безумовно, провідними та основними є *методи творчого характеру*:

– проблемні, пошукові, евристичні, дослідницькі, проєктні – на основі форм індивідуальної та групової роботи. **(с. 31)**

Підвищує ефективність та «щільність» уроку використання різних сучасних **засобів інформації**:

- медіатеки,
- навчальні інтернет-сайти,
- комп'ютерні ігри та програми,
- електронні енциклопедії, довідники. **(с. 31)**

Усю дібрану інформацію варто зібрати в *«Методичних скарбничках»*, що можуть містити систематизовані дидактичні матеріали такі, як:

- тестові завдання,
- картки для диференційованої та самостійної роботи,
- завдання підвищеної складності,
- завдання із «Цікавого мово- та літературознавства»,
- олімпіадні та конкурсні завдання,
- розробки інтелектуальних марафонів, ігор та інше. **(с. 31)**

Така база ретельно розроблених або підібраних матеріалів здатна частково полегшити підготовку вчителя до уроку, значно підвищивши ефективність навчання. **(с. 31)**

ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ДИТЯЧОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

Вивчення обдарованості починається з пошуку обдарованих дітей.

Критеріями вияву інтелектуальної обдарованості вважають:

- гостроту мислення;
- спостережливість;
- виражену різнобічну допитливість;
- вміння висловлювати свою думку;
- знання того, про що однолітки навіть і не здогадуються;
- виняткові здібності до основоположних понять;
- легке запам'ятовування і збереження інформації. **(с. 33)**

Методиками оцінювання інтелектуальної сфери дітей можуть бути:

- прямі спостереження;
- неформальні спостереження;
- індивідуальні бесіди, анкетування;
- тести з використанням опитувань;
- стандартні тести інтелекту;
- соціометричні тести;
- записи життєвих випадків;

- журнали фіксації поведінки, висловлювань;
- записи конкретних прикладів;
- записи діяльності. (с. 34)

ВИСНОВКИ:

1. Проблема дитячої обдарованості є актуальною та багатоплановою. Вона перебуває в центрі наукових зацікавлень психологів, генетиків, педагогів, які з опорою на критерії дослідження цього феномену розробляють конкретні методики оцінювання інтелектуальної сфери дітей.

2. Розвиток творчих та інтелектуальних здібностей учнів і учениць – це колективні зусилля педагогів і батьків.

3. Робота з обдарованими учнями / ученицями має бути системною: на уроці, у позакласній роботі та в закладах позашкілля.

4. Для вибору ефективних методів роботи з обдарованими дітьми враховують основні фактори та механізми, що визначають розвиток обдарованості, а також особливості розвитку пізнавальної сфери та психосоціального розвитку, використання елементів диференційованого навчання, спрямованих на творчий пошук, високу пізнавальну активність, самостійну діяльність, а також навчальну мотивацію обдарованих учнів / учениць. (с. 30–31)